

Resultaten demonstratiefase

Bijlage 3 bij het rapport:
Bouwstenen voor verbetering van de eco-regeling - Eindrapportage pilot *Naar een puntensysteem voor de eco-regeling* in het kader van de 'Pilots toekomstbestendige landbouw nieuw GLB'

Resultaten demonstratiefase puntensysteem eco-regeling

Bijlage 3 bij het rapport:

“Bouwstenen voor verbetering van de eco-regeling - Eindrapportage pilot *Naar een puntensysteem voor de eco-regeling* in het kader van de ‘Pilots toekomstbestendige landbouw nieuw GLB’

November 2023

Uitgave:

Vereniging agrarisch natuur- en landschapsbeheer Water, Land & Dijken
BoerenNatuur Flevoland
BoerenNatuur Groningen West
BoerenNatuur
LTO Nederland

Financiering:

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Ministerie van LNV

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Keuze van de maatregelen en bedrijven.....	2
3. Uitvoering	3
4. Resultaten evaluatie.....	4
5. Conclusies	5
Bijlage 1: Overzicht resultaten evaluatiegesprekke demo-bedrijven GLB pilotpuntensysteem ecoregeling	0

1. Inleiding

Drie agrarische collectieven – Vereniging Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer Water, Land en Dijken (WLD), BoerenNatuur Flevoland en Collectief Groningen West – experimenteren samen met LTO Nederland en BoerenNatuur voeren samen de GLB-pilot *Naar een puntensysteem voor de eco-regeling* uit.

De GLB-pilot Puntensysteem Eco-regeling experimenteert met een eco-regeling voor de middellange termijn (2025-2027) die bouwstenen levert voor optimalisatie van de eco-regeling in deze ‘leerjaren’. Het ministerie van LNV/RVO en de pilot houden intensief contact met elkaar om optimale kruisbestuiving te bewerkstelligen.

In het projectplan waren demobedrijven opgenomen. De bedoeling was dat ze ‘echte’ demobedrijven zouden worden waar maatregelen uit het keuzemenu werden beproefd en gedemonstreerd, waar ook het puntensysteem zou worden gedemonstreerd en bezoekers hier ook zelf mee konden experimenteren. De bedachte ‘ambassadeursfunctie’ is tijdens de uitvoering komen te vervallen (zie ook de eindrapportage van de GLB-pilot *Naar een puntensysteem voor de eco-regeling*).

Uiteindelijk is tijdens de uitvoering van pilot besloten het uitvoeren om de uitvoering van 21 maatregelen te testen op:

1. De inpasbaarheid van maatregelen in de agrarische bedrijfsvoering
2. De controleerbaarheid

In deze rapportage worden de resultaten beschreven de demofase beschreven.

2. Keuze van de maatregelen en bedrijven.

In de uitvoering van de demobedrijven is gekozen om het testen te richten op maatregelen die wel zijn opgenomen in het maatregelenmenu van de GLB-pilot en niet in die van de huidige eco-regeling van LNV.

Bij de keuze van de bedrijven die hebben meegedaan is gekeken naar zowel akkerbouw- als veehouderij bedrijven en naar de mogelijkheid om zoveel mogelijk maatregelen, passend in het hierboven aangegeven criterium, uit te voeren.

In onderstaand kaartje staat aangegeven waar de 8 deelnemende bedrijven liggen.

Kaart 1: Ligging van de bedrijven die aan de demofase hebben deelgenomen.

De uitgevoerde maatregelen zijn in onderstaande tabel opgenomen. Daarbij is ook het aantal bedrijven dat de maatregel heeft uitgevoerd in de demo-fase aangegeven en de oppervlakte waarover de maatregel heeft uitgevoerd.

Tabel 1. Overzicht uitgevoerde maatregelen in de demofase

Nr.*	Maatregel	aantal deelnemers	Oppervlakte (ha)
1	Beperken van de N kunstmestgift	1	bedrijfsniveau
2	Aanleg van groeitrappen	2	55,15
4	Geen bemesting van mais op gescheurd grasland	1	10,12
6	Minder eiwit voeren	3	bedrijfsniveau
9	Handhaven of creëren hoog zomerpeil	1	14,04
10	Gebruik van ruige mest, compost etc.	3	36,51
11	Gebruik van mestsoorten uit andere stalsystemen (bronscheiding)	1	12,40
14	Ecologisch slootschonen	2	0,74
16 a	Soortenrijk productiegasland, grasklaver	2	15,76
16 b	4 vlinderbloemigen	1	3,46
16 c	Soortenrijk productiegasland, 8 kruiden	1	9,41
18	Gras chemie-vrij	2	56,42
19	Teelt maïskolvenschroot (MKS)	2	5,45
22	Instandhouding kleinschalig landschap	4	19,03
23 a	Instandhouding micro reliëf	3	29,69
28	Toepassen mengteelt (geen vergoeding)	1	3,99
36	Niet-kerende of ondiepe grondbewerking	2	16,37
37	Verhogen organische-stofgehalte bodem	1	bedrijfsniveau
40	Chemievrij onderwerken groenbemester	2	25,06
42	Mechanische onkruidbestrijding	1	bedrijfsniveau
45	Aanleg FAB-randen	1	2,72

* De nummering verwijst naar de nummers van de maatregel zoals opgenomen in het puntensysteem van de GLB-pilot

3. Uitvoering

Met de ondernemers van 8 bedrijven is gekeken welke maatregelen op hun bedrijf konden worden uitgevoerd en zijn afspraken gemaakt over de wijze van uitvoering en controle.

Voor opname van maatregelen in de eco-regeling is controleerbaarheid een belangrijk criterium. Met de sterk toenemende mogelijkheden van satellietbeelden, drones, geotag foto's en machinedata wordt het steeds beter mogelijk om maatregelen te controleren waarbij veldbezoek niet of nauwelijks nodig is. In de pilot is getest of dit soort controlemogelijkheden uitvoerbaar zijn.

Met elk bedrijf zijn de afspraken in een contract vastgelegd, waarbij de percelen in een Gis bestand zijn opgenomen.

Aan het eind van groeiseizoen, oktober 2023, zijn de 8 bedrijven bezocht en heeft een evaluatiegesprek plaatsgevonden. Op basis van deze gesprekken is aan te geven per maatregel of de maatregelen inpasbaar is bevonden door de deelnemende bedrijven en wat de beste

controlemethode zou kunnen zijn. Waar nodig is ook aangegeven als controle op dit moment nog moeilijk efficiënt is uit te voeren.

4. Resultaten evaluatie

De ervaringen van de 8 deelnemers met de inpasbaarheid en controle zijn opgehaald in evaluatiegesprekken met hen. Een uitgebreid overzicht daarvan is opgenomen in de bijlage (zie Bijlage 1). In Tabel 2 is een samenvatting opgenomen.

Tabel 2. Samenvatting resultaten evaluatiegesprekken

Maatregel	Inpasbaarheid		Controle	
Beperken van de N kunstmestgift	+	Het weer heeft invloed op de inpasbaarheid	+	Op bedrijfsniveau via kringloopwijzer
Aanleg van groeitrappen	+		+	Satellietbeelden (eens per week)
Geen bemesting van mais op gescheurd grasland	+		-	Ingewikkeld, kan via boekhouding
Minder eiwit voeren	+		+	Ureum getal, via de melkfabriek
Handhaven of creëren hoog zomerpeil	±	Afhankelijk van de manier waarop dat geregeld is (pompgestuurde infiltratie, greppelinfiltratie, peilopzetten) Investering in pompgestuurde infiltratie is hoog	+	Satellietbeelden (eens per 2 weken)
Gebruik van ruige mest, compost etc.	+		+	Geotag foto's
Gebruik van mestsoorten uit andere stalsystemen (bronscheiding)	+		+	via certificaat van de stal.
Ecologisch slootschonen	+		+	Geotag foto's, eventueel satellietbeelden
Soortenrijk productiegrasland, grasklaver	+		+	Satellietbeelden
4 vlinderbloemigen	+		+	Satellietbeelden
Soortenrijk productiegrasland, 8 kruiden	+			Satellietbeelden
Gras chemie-vrij	+		-	Controleerbaarheid is wel lastig als dat via boekhouding moet.
Teelt maïskolvenschroot (MKS)	+	Afhankelijk van grondsoort	+	satellietbeelden Factuur van loonwerker Monsters van de voerkuil
Instandhouding kleinschalig landschap	+		+	satellietbeelden GDI
Instandhouding microreliëf	+		+	Satellietbeelden Geotag foto's

Toepassen mengteelt	±	Nodig dat er meer gewassen in kunnen: Gerst/erwten, kruidenrijk grasland bijvoorbeeld.	+	satellietbeelden (eens per week)
Niet-kerende of ondiepe grondbewerking	+		-	Moeilijk te controleren
Verhogen organische-stofgehalte bodem	+		-	Moeilijk te controleren
Chemievrij onderwerken groenbemester	+		-	Moeilijk te controleren
Mechanische onkruidbestrijding	±	Afhankelijk van de teelt. Bij suikerbieten, granen, erwten, aardappelen geen haalbare optie. Bij Luzerne en Kruidenrijk Grasland is het logisch om zonder chemie te werken.	±	Satellietbeelden: spuitsporen in het gewas, is niet waterdicht. Want bijvoorbeeld spuiten tegen ziekten en plagen mag wel, en hoe zie je het verschil.
Aanleg FAB-randen	+	Voor de inpasbaarheid: de eis om de stroken tot 31 december te laten staan aanpassen in tot moment van oogst.	+	satellietbeelden

5. Conclusies

Uit de evaluatie blijkt:

- De meeste uitgevoerde maatregelen zijn goed inpasbaar. Twijfels daarover zijn bij:
 - Handhaven of creëren hoog zomerpeil: waar dat moet plaatsvinden met pompinfiltratie zijn de hoge investeringskosten een beperkende factor.
 - Toepassen mengteelt: hier zouden meer gewassen in kunnen waardoor de inpasbaarheid toeneemt, bv. Gerst, erwten, kruidenrijk grasland.
 - Mechanische onkruidbestrijding: er wordt door de deelnemer aangegeven dat niet alle teelten zich daartoe lenen. Bij suikerbieten, granen, erwten en aardappelen is dit moeilijk toepasbaar.
- Satellietbeelden en geotag foto's zijn goede controlemiddelen. Van niet alle maatregelen is duidelijk of dit ook zichtbaar is op satellietbeelden (mechanische onkruidbestrijding, Handhaven of creëren hoog zomerpeil)
- De volgende maatregelen lijken moeilijk efficiënt controleerbaar:
 - Geen bemesting van mais op gescheurd grasland.
 - Gras chemie-vrij.
 - Niet-kerende of ondiepe grondbewerking.
 - Verhogen organische-stofgehalte bodem.
 - Chemievrij onderwerken groenbemester.
 - Mechanische onkruidbestrijding.

Verder werden over de maatregelen en controle de volgende belangrijke opmerkingen gemaakt

- Bij het gebruik van geotag foto's is het belangrijk dat de foto's op het goede moment worden gemaakt en dat de maatregel duidelijk zichtbaar is. Met name bij grote percelen zullen meerdere foto's nodig zijn. Een extra wens van een deelnemer is dat in een app waarmee de foto's worden gemaakt ook herinneringen worden gestuurd dat de foto op dat moment moeten worden gemaakt.

- De maatregel instandhouding microreliëf is in sommige gebieden via de ruimtelijke ordening al wettelijk geregeld. Er is dan dus geen sprake van niet bovenwettelijke maatregel en kan dan niet vergoed worden via de ecoregeling.
- Niet-kerende of ondiepe grondbewerking kunnen beter via het ANLb geregeld worden.

Bijlage 1: Overzicht resultaten evaluatiegesprekke demo-bedrijven GLB pilotpuntensysteem ecoregeling

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
1	Beperken van de N kunstmestgift	<p>Daar zijn we al jaren mee bezig. We zijn altijd al een kleingebruiker van kunstmest. Bodem en vee zijn er al aan gewend dat we iets minder gebruiken. We zitten nu op zon 60 tot 65 kg zuiver N over het hele bedrijf gebruikt, dat is weinig. Daar zijn we naar toe gegroeid. Bodemleven wil je wel blijven stimuleren, bijvoorbeeld door eierschalen te strooien doen we al dit jaar. Inpasbaarheid van deze maatregel is op ons bedrijf dus heel goed. Het zou mooi zijn als deze ecoregeling er gaat komen, mooie waardering voor wat we doen.</p>	<p>Controleerbaarheid: is goed te doen, als je het op bedrijfsniveau beoordeelt. Nu is op perceelsniveau controleren nog wel een lastige. Ook kringloopwijzer.</p>	1	bedrijfsniveau
2	Aanleg van groeitrappen	<p>1) Was wel gemakkelijk. Niet elk perceel is gelijk, er is van nature al verschil tussen de percelen. Door ook te weiden, ben je eigenlijk elke 2 weken wel ergens aan t maaien. Voor Martijn een goede maatregel. Is wel meer werk.</p> <p>2) Het is wel meer werk. Daarom goed dat er een financiële prikkel is. Is gemakkelijk te controleren via satelliet. Er moet wel op bedrijfsniveau zijn i.p.v. perceelsniveau. Bijvoorbeeld (minder dan 10 ha). Uitvoerbaarheid hangt wel van weer af. Oftewel, je kunt het je wel voornemen, maar als omstandigheden (weer) het niet toelaten, gaat het niet lukken.</p>	<p>Graslandkalender Satellietbeelden (eens per week)</p>	2	55,15

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
4	Geen bemesting van mais op gescheurd grasland	Maisrassen richten zich hier ook meer op. Hebben het dit jaar wel gedaan, viel qua opbrengst best mee. Het bedrijf heeft geen kwaliteitsmonster laten uitvoeren om het verschil qua kwaliteit en kwantiteit te laten beoordelen. Maar op eerste zicht waren er geen schokkende verschillen te zien qua opbrengst. Wel was de begin ontwikkeling wat trager. Zo'n ecoregeling levert als eerste al op dat je nog bewuster met je bemesting omgaat. Inpasbaarheid in het bedrijf: is de meeste jaren wel uitvoerbaar.	Je kunt als boer moeilijk aantonen dat je het niet hebt gedaan. Alles wat je moet aanleveren als boer, maakt het ingewikkelder. Dus liever niet via boekhouding	1	10,12

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
6	Minder eiwit voeren	<p>1) Momenteel is ureumgetal hoog, dat komt omdat Martijn zijn best doet om zoveel mogelijk gras in de koe te krijgen. Dit vanwege het seizoen, dit seizoen groeit er in het najaar veel en goed gras. Martijn zat tot op heden op 21, nu dus wat hoger. Martijn vindt het persoonlijk niet zo erg dat getal iets hoger is, omdat de (extra) stikfuitstoot juist ook op het land plaats vindt vanwege beweiding.</p> <p>2) We zaten al niet extreem hoog, omdat we niet veel extra eiwit aanvoeren. Is dus tot op heden goed in de hand te houden. Nu gaan we wel telkens een beetje omlaag met eiwit voeren, om streefwaarde te halen. Is waardevol en goed inpasbaar. Goede stimulans om eiwit efficiënt te gebruiken. Mooi ook dat beloond wordt voor resultaat, dus dit is een mooi doel-belonen i.p.v. middel belonen.</p> <p>3) Het is goed om te kijken naar het optimale met zomin mogelijk input zoveel mogelijk output. Lijkt ook wel te kunnen binnen gestelde normen. Maar aan de andere kant, ureum getal loopt mee met het weer, ik voer vers gras, en daar kan ik moeilijk aan sturen. Dat kan betekenen dat de maatregelen die ik uiteindelijk moet nemen om wel te slagen, niet 'goed' zijn (tegengesteld aan het ideaal). Het is moeilijk om een waarde per bedrijf op te sommen. Voor mij is 800 euro prima om het te proberen, maar ik kan er niet alles voor laten.</p>	<p>1) Controle is gemakkelijk, melkfabriek-uitslagen. Je zou eigenlijk uren weidegang er in moeten verwerken.</p> <p>2) Controleerbaarheid is gemakkelijk, via melkafnemer</p> <p>3) Via Ureum getal</p>	3	bedrijfsniveau

9	Handhaven of creëren hoog zomerpeil	<p>Uitgevoerd door greppelinfiltratie, pompgestuurde infiltratie. Hij voert al een aantal jaren dit uit middels pompgestuurde infiltratie en door greppelinfiltratie. Deze maatregel vraagt investeringen. Een vergoeding uit de eco-regeling stimuleert dat niet. Als dat wordt gefinancierd, bijvoorbeeld door het loket veenweideboeren in Noord-Holland, dan kan dit in combinatie met carbon credits wel bijdragen aan het verdienmodel van het bedrijf. een suggestie zou kunnen zijn: CO₂-reductie op verschillende niveaus op bedrijfsniveau.</p>	<p>De percelen met de pompgestuurde infiltratie en die met de greppelinfiltratie zijn gecontroleerd met de metingen van de peilbuizen, die op de betreffende percelen zijn geplaatst. De metingen werden eens in de 14 dagen door vrijwilligers uitgevoerd. De metingen kosten veel tijd, vandaar de inzet van vrijwilligers. Dit is niet inpasbaar in de bedrijfsvoering. Er bestaan geautomatiseerde peilbuizen, maar die zijn te duur (ongeveer € 8.000,--) om voor de uitvoering van de eco-regeling te plaatsen. Verder zie je in de resultaten van de peilbuizen fluctuaties. Soms boven de norm die is afgesproken, soms daaronder. Hoe ga je daarmee om? Voor de greppelinfiltratie is ook gekeken of controle met geotag foto's kan. Daarbij is gebruik gemaakt van de standaard foto-app van de smartphone. Daarbij blijkt dat niet altijd de GPS-coördinaten en de datum worden vastgelegd (afhankelijk van instellingen en type smartphone). Daarnaast is het moeilijk om greppelinfiltratie op perceelsniveau in foto's goed vast te leggen. Voor bepalen of er water staat moet je een detailfoto hebben, nadeel daarvan is dat je maar een deel van een perceel ziet. Er liggen kansen als controle via satellietbeelden zou kunnen. Het NBOV is bezig met de satellietbeelden en vernatting in veenweidegebieden. Of met een goede app voor geotag foto's. De boer had een keer de app van RVO gebruikt voor bepalen van de gewascode bij de opgave van de GDI. Die werkt gebruiksvriendelijk. Vraag blijft of je greppelinfiltratie dan voldoende ziet. En de ondernemer gaf aan dat bij land ver van huis het regelmatig maken van foto's snel wordt vergeten, vooral omdat je er niet altijd komt.</p>	1	14,04
---	--	--	---	---	-------

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
10	Gebruik van ruige mest, compost etc.	Dit is wel gedaan in het voorjaar. Op maisland, later op beheerweides gegaan. Je hebt vaste mest, en die moet je kwijt. Eigenlijk is het een beetje een overbodige regeling voor de veehouderij. Zou beter passen in akkerbouw, die kan beter passen. Is goed voor bodemleven, passen we regelmatig al toe. We willen investeren in een potstal, om zo meer vaste mest te krijgen. Dus goed inpasbaar. Goed inpasbaar. Wordt al gedaan.	Via foto's zou goed kunnen werken. Let op dat je foto's maakt op het goede moment. Hoe komt er een hulpmiddel zodat je het niet vergeet?	3	36,51
11	Gebruik van mestsoorten uit andere stalsystemen (bronscheiding)	Heb een dichte stalvloer, onder 2% helling. In midden een giergoot, naar gierkelder. Vaste fractie wordt apart naar achteren geschoven en gemixt. Bij bouw in 2010-2014 bewust gekozen voor een robuust stalsysteem voor de toekomst. Na 10 jaar ervaring, grootste nadeel is het dichtgestopte deel onder de vloer te afgesloten is. Deze ecoregeling past dus goed bij de ondernemer zijn bedrijf, het is een mooie waardering voor waar je al mee bezig bent.	via certificaat van de stal.	1	12,40
14	Ecologisch slootschonen	1) Er is al veel ervaring mee in het gebied. Is een maatregel die ook goed binnen ANLb werkt. Vergoeding is aan de krappe kant, als je lager uitkomt dan 33 cent per strekkende meter. Maar is het niet logisch om dit per strekkende meter te doen, i.p.v. oppervlakte? 2) Voor zogenaamde binnensloten kan deze regeling prima worden ingepast. Voor zwetsloten ligt dit moeilijker omdat hier de verplichting is om voor 15 november de sloot geheel te schonen. Deze regeling	1) Kan goed via foto, zal via satelliet moeilijk worden. Of alleen het linkerdeel of alleen het rechterdeel. 2) Controle zou bij onze sloten wel met satelliet kunnen, omdat je vanuit de lucht wel kunt zien welk deel er wel en niet is geschoond (in andere gebieden kan dit anders zijn).	2	0,74

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
		wordt ook via ANLb aangeboden, goede afstemming onderling zou wenselijk zijn.			
16 a	Soortenrijk productiegrasland, grasklaver	<p>1) Erg enthousiast. Goedkoop goed voer. Hoeft geen kunstmest op. Goede draagkracht door diepe beworteling, grond neemt veel water op. Gras blijft langer smakelijk. Door de pilot aangewakkerd. Eigenlijk wil de boer helemaal geen gewoon gras meer inzaaien, maar liefst zoveel mogelijk kruidenrijk. Is vorig jaar ingezaaid met een mengsel met veel (16?) kruiden, maar aangemeld als grasklaver om gedoe met controle te voorkomen. Nu zie ik nog wel verschillende kruiden, maar is moeilijk terug te vinden en aan te tonen.</p> <p>2) Kruidenrijk gras spreekt aan vanwege stikstofbinding en beperking kunstmestgebruik. Durf nog niet aan om koeien er in te laten weiden. Ook qua biodiversiteit een grote plus, insecten en vlinders. Ook minder droogtegevoelig dan gewoon gras. Deze maatregel is goed inpasbaar.</p>	Satellietbeelden	2	15,76

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
16 b	4 vlinderbloemigen	Hier heeft de ondernemer al ervaring mee vanuit een eerder project. Dat is genieten, minder kunstmest, meer biodiversiteit. Ook zonder vergoeding blijft Peter dit doen. Of misschien voor het eerste jaar een hogere vergoeding, een soort aanlegvergoeding?		1	3,46
16 c	Soortenrijk productiegrasland, 8 kruiden	Hadden we al ervaring mee, bevalt goed. We zitten in een droogtegevoelig gebied, dan houdt dit gewas zich beter dan gewoon gras. We kunnen ook goed omgaan met divers voer, daar zijn de koeien aan gewend. We willen ook graag minder kunstmest gebruiken, dit gras kan daar goed mee om gaan. Dus goed inpasbaar.	Controleerbaar, graag via satelliet, of via foto.	1	9,41
18	Gras chemie-vrij	<p>1) Gebruikt helemaal geen chemie. Weides die je vaak maait, blijven goed. Goede maatregel, het stimuleert om geen chemie te gebruiken.</p> <p>2) Dat doen we sowieso al vrijwel niet. Mooi dat je ervoor wordt beloond. Omdat we een extensiever bedrijf zijn, accepteren we ook dat niet elk perceel helemaal ideaal is. Is dus goed inpasbaar.</p>	<p>Controleerbaarheid: je moet aantonen dat je iets niet hebt gedaan, zou via een gesloten boekhoudingssysteem moeten kunnen.</p> <p>Controleerbaarheid is wel lastig als dat via boekhouding moet.</p>	2	56,42

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
19	Teelt MKS	<p>1) Dat is mislukt, is alles in snijmais ingekuuld dit jaar. Met de koeien in de wei wil je toch wat structuur aanbieden in je rantsoen. Dan is MKS toch minder geschikt dan snijmais. Toch op laatste moment gekozen om niet te doen. Zou wel een goede ecomaatregel zijn vooral voor de grond, vanwege vele OS dat je achterlaat.</p> <p>2) Dat doe ik voornamelijk omdat dat perceel aardappelteelt op geweest is, en een boost kan gebruiken op gebied van organische stof. Je laat wel een aanzienlijk deel aan OS achter op het perceel. Dit is een mooie proef om ook het MKS goed in te passen in het rantsoen voor de koeien. Past goed in een rantsoen met veel gras. Heb nu voor 2^e jaar gedaan. Was eerste jaar wel even schrikken dat er zoveel minder volume aan voer binnenkomt. Bodemtechnisch is dit een goede maatregel. Je laat de organische stof op je perceel. Minder transportbewegingen. Goed inpasbaar op ons bedrijf. Past niet op elke grondsoort.</p>	Controleerbaarheid: zou met satelliet moeten kunnen. Eventueel via monsters van de voerkuil. Factuur van loonwerker	2	5,45

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
22	Instandhouding kleinschalig landschap	<p>1) Dat is mooi voor het landschap in Twente, wat extra werk oplevert. Mooi dat dat nu wel op waarde wordt gezet. Goed inpasbaar dus.</p> <p>2) Het past in het landschap om kleinschalige percelen te houden. Maar het is meer werk en minder efficiënt. Daarom is een financiële prikkel wenselijk. Goed dat er ook sloten omheen mogen zitten. Zowel sloot als hout is waardevol. De voorwaarde van percentage omzoomd zou nog wel omhoog mogen naar ongeveer 75%. Voorgestelde vergoeding is goed.</p> <p>3) Daar heeft de ondernemer veel van. Is waardevol om boeren in moeilijk gebied toch een boterham te laten verdienen. Vroeger was er een bergboerenregeling, maar die is er niet meer in Nederland. Vergoeding is een goede steun in de rug, maar nog beperkt om te blijven boeren.</p> <p>4) In het veengebied komt kleinschalig landschap veel voor. Dat is tezamen met de onregelmatige verkaveling een beperking voor een bedrijf. Uitvoeren van veldwerk vraagt meer tijd en aanpassing. Deze maatregel is dus zeer welkom als ecomaatregel.</p>	<p>Eenvoudig controleerbaar via satelliet. Kan via satellietbeelden en GDI. Voor de pilot via SCAN-GIS berekend.</p>	4	19,03

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
23 a	Instandhouding micro reliëf	<p>1) Hoef je niks voor te doen, is waardevol dat je die landschapselementen in stand houdt. In de bedrijfsvoering heeft het ook voordelen dat er hoogteverschil in de percelen is. Bijvoorbeeld in natte periode meer de hoge percelen benutten als graasweide voor het vee.</p> <p>2) Zie wel iets minder waarde voor het landschap. Maar zitten ook nadelen aan, 'afkalven' van het land. Is erg perceel afhankelijk.</p> <p>3) Is beschermd landschap, mogen we niks aan doen. Is wel halve meter hoogteverschil. Goede regeling om er voor te zorgen dat je toch financieel gezond kunt boeren in dit landschap.</p>		3	29,69
28	Toepassen mengteelt (geen vergoeding)	<p>Is moeilijk, tarwe/veldbonen mag eigenlijk maar 1 op 6. Teelde ook al zonder vergoeding. Ik kreeg bouwland in het bedrijf, had een lezing gehoord over tarwe/veldbonen, was een mooi gewas met veel voedingswaarde, toen werd ik enthousiast, en dacht ik ga het eens proberen. Eerste jaar biologisch, onkruid gaat wel, maar schimmel was een probleem. Ik zou hem graag als toekomstig ecoregeling zien, zou er liever meer gewassen in brengen. Gerst/erwten, kruidenrijk grasland bijvoorbeeld. Veel meer biodiversiteit. Enorm zoveel insecten, een levendig veld. Dan moet de regeling wel op orde zijn, het bedrag moet waarschijnlijk omhoog.</p>	<p>Zou met satelliet moeten kunnen zien. Factuur van zaadgoedhandelaar is wellicht een optie. Met foto's zal niet gemakkelijk zijn, omdat soms het ene gewas veel forser is dan het andere gewas.</p>	1	3,99

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
36	Niet-kerende of ondiepe grondbewerking	<p>1) Is wel een goede regeling, voegt veel toe. Omdat het jaren duurt voordat je resultaat ziet, is het goed dat er een vergoeding voor is. Zonder financiële prikkel neem je de risico's niet. Zou deze maatregel beter via ANLb kunnen, is de suggestie van de ondernemer. Dan is controle en begeleiding gemakkelijker. De voorgestelde vergoeding is goed.</p> <p>2) Ondernemer past grotendeels NKG toe, met woeler en kopeg. Dat werkt goed voor aardappelen en graan. Suikerbieten soms wel soms niet. In uien durft hij het niet aan vanwege bodemgebonden ziekten en insecten. Hier wordt nog traditioneel geploegd. Een volgende stap zou zijn om te gaan eco-ploegen. Hij merkt al de voordelen van NKG. De bodem is beter waterdoorlatend en heeft meer draagkracht. Nadeel is wel dat er meer onkruid is.</p>	Moeilijk te controleren	2	16,37
37	Verhogen organische- stofgehalte bodem	De ondernemer spant zich volop in om organische stof aan te voeren. Hij voert compost aan, drijfmest, vaste geitenmest. En hij teelt maximaal groenbemester, het hele bedrijf is in de winter groen.	Hoe dit controleren? Het is volgens de boer op deze lichte grond moeilijk om het OS-gehalte van de bodem omhoog te krijgen. De afbraak gaat er veel sneller dan op zware klei.	1	bedrijfsniveau
40	Chemievrij onderwerken groenbemester	Ervaring mee dit jaar, was lastig om het onkruid de baas te worden. Gaat ook wel ten koste van de maisopbrengst. De vergoeding is aan de krappe kant.	Maatregel is lastig te controleren, in de logboeken te zien dat er geen chemie gebruikt is. Maar dan moet je wel die logboeken kunnen vertrouwen. Foto maken helpt iets, maar is geen bewijs dat er geen chemie gebruikt is	2	25,06

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
42	Mechanische onkruidbestrijding	<p>Niet kunnen uitvoeren in de suikerbieten door weeromstandigheden. In de huidige teelten op het gangbare akkerbouwbedrijf is het bij suikerbieten, granen, erwten, aardappelen eigenlijk geen haalbare optie. Bijvoorbeeld Luzerne en Kruidenrijk Grasland (ook in het bouwplan) is zelf logisch om zonder chemie te werken. Als deze ecoregeling er komt, zullen we hem dus vooral toepassen in de gemakkelijke gewassen. Dat is bij aardappelen lastig. De ondernemer doet dat met klepelmaaier en schijveneg. Het geeft tijdens het poten wel een onwennig beeld en er bestaat ook de kans op vollopen en onregelmatig lopen van de pootelementen. Maar daar leer je ook mee omgaan. Later in het seizoen vind je hier niets van terug, is zijn ervaring. In uien is groenbemester wegwerken zonder chemie geen optie. Daar moet een fijn zaaibed ontstaan, en ook is onkruidbestrijding tijdens de teelt al lastig.</p>	<p>De manier waarop wij spuiten (brede machine op brede banden) geeft spuitsporen in het gewas. Als je de spuit gebruikt, is dat met satellietbeelden te zien. Maar dat is natuurlijk niet waterdicht. Want bijvoorbeeld spuiten tegen ziekten en plagen mag wel, en hoe wil je het verschil zien? Via spuitregistratie zou kunnen, maar is ook niet helemaal waterdicht.</p>	1	

Nr.	Maatregel	Inpasbaarheid	Controleerbaarheid	aantal bedrijven	Opp. (ha)
45	Aanleg FAB-randen	Deze maatregel was gemakkelijk uit te voeren, en toegepast op de verbrede bufferstroken langs de sloot. In 1 seizoen kun je niet echt resultaat boeken met FAB – randen. Afgelopen voorjaar kwamen de randen laat op gang door het extreme weer (eerst nat later droog), waardoor de bloeiperiode later was, dan gewenst voor de teelt ernaast. Er is ook nog weinig bewezen resultaat van FAB naast suikerbieten, het heeft dan ook geen aantoonbaar resultaat gehad (minder spuiten tegen plagen).Inpasbaarheid: op zich goed te doen, zeker in combinatie met de verplichte bufferstroken. En als je de FAB-banen door het veld combineert met spuitpad, is het ook praktisch. Voor biodiversiteit is het een prima ecoregeling, als plaagbestrijder is wellicht nog een lange weg te gaan. Niet praktisch is de eis om de stroken tot 31 december te laten staan. Logisch is dat ze blijven staan tot moment van oogst. Dat maakt inpasbaarheid veel beter.	satellietbeelden	1	2,72